

SZÉCHENYI 2020

NEMZETGAZDASÁGI
MINISZTERIUM

TOP-5.3.1-16-FE1-2017-00003

A helyi identitás és kohézió erősítése Cece térképében

Helytörténeti tanulmányok

Készült: 2019. március

Készítette: Magyar Műemléki Topográfia Nonprofit Kft.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Töredékek Cece múltjából

Cece község Fejér megye déli csücskében fekszik, alig néhány kilométerre Tolna megye határától és annak jelentékeny, nagyban iparosodó helységétől, Simontornyától.

Talajában átmenet mutatkozik a Fejér megyei mezőségi vidék és az észak-tolnai dél-mezőföldi futóhomok között. A jégkorszak folyamán (alsó- és középleisztocén) az ősz Sárvíz hálózta be és hordalékanyagával (iszap, homok, apró kavics) jelentősen feltöltötte. A jégkorszak végén (új-pleisztocén) az ősfolyó nyugat felé vándorolt, és a szárazulattá vált hordaléka a fiatalkori kéregmozgások hatására lesüllyedt. A posztglaciális időben vastag (5—10 m) lejtőtömeges, homokos, löszös üledék fedte be.

A tőle észak-keletre 7 km-re fekvő Alapon erre mészeledékes csernozjom, réti csernozjom réteg került, a tőle dél-délkeletre 7 km-re fekvő Vajtán már a Sárvíz folyóvízi rétegsodrából nagytömegű szélfújta homokot halmozott fel, és a korábbi vízjárta területet futóhomokká változtatta, amely a felszín domborzatát és formakincsét is meghatározza. Az alapi tagolatlan felszínt élő, és elsorvadta holtágak, morotvatavak, rossz lefolyású szikes laposok, és szivárgó erek hálózta be, Vajtán már északnyugat—délkelet irányú elrendeződésben buckák, maradékgerincek, szélbarázdák váltogatják egymást. Alap átlagos tengerszint feletti magassága 140 m, mely Cece felé lejt, Vajtáé már csak 110 m.

Cecén a kétféle felszín keveredik. Ha túlzás is, hogy a homok és szikes föld a jó vízeres feketefölddel minden dűlőben keveredik, kétségtelen, hogy határában vannak olyan részek, amiket a helybeliek homoksivatagnak minősítenek, de általában XVIII—XIX. századi leírások termékeny, salétromos talajúnak írnak, és emellett szól az itt folytatott jelentékeny konyhakertészet és paprikatermelés is.

Éghajlatilag a Közép-Alföld körébe tartozik, ötven év átlagában a csapadék 514 mm (minimum 138, maximum 769), a legalacsonyabb Fejér megyében. A dél-dunántúli évi csapadékátlag ugyanis 721 mm. A napfény évi átlaga 2042 óra, a legmagasabb Fejér megyében (a Közép-Alföldön 2072, a Dél-Dunántúlon 1970). A hőmérséklet évi átlaga 10,6 °C. A januári -1,2, a júliusi 21,5 °C.

A helység nevét a legrégebb említések 1339-ben Cechének 1339-ben, 1367-ben, 1404-ben Chechének, 1373-ban Chethe-nek, 1567 után rendszerint Czeché-nek, vagy Checze-nek, az 1923. évi akadémiai helyesírás bevezetése óta Cecének írják.

A név puszta személynévből keletkezett. Az alapjául szolgáló személynevet 1193 óta ismerjük Ceche alakban. Akkor egy ispán viselte. Valószínűleg a németből származik Vö. német Zitze személynévvvel. Ez utóbbi a Siegfried személynévnek becéző alakja. Nincs bizonyítva, hogy az ómagyar Cece személynév a besenyőből származna. Az sem valószínű, hogy a Cece helységnév nem az ómagyar Cece férfinévvvel azonos, hanem a Cecília női névnek egyik becéző alakja, ami 1292 óta ismert.

A falu létesülése bár írásbeli adat csak a XIV. századból van róla, a névadásból kitűnően a XIII. század' előttre tehető, mert a XIII. század közepétől nem volt szokásos, hogy a falu egyszerűen átvegye a telepítő, alapító, illetve földesúr nevét, hanem „háza”, „falva”, „lak”, kiegészítéssel pl. Szíjártóháza, Ormándlak, Mikefalva. Első lakosai valószínűleg besenyők voltak, akiknek Fejér megye déli és Tolna megye északi részén külön ispánságuk volt, mely 1352 után megszűnt és beolvadt a két megyébe. Még 1339-ben említettek Cecére való besenyőt. Lehet, hogy az 1183-ban a Tolna megyei Udvarival kapcsolatban említett Cece ispán is besenyő ispán volt, de ez nem bizonyítható.

Cece földesurait a XIV. században az akkori szokásnak megfelelően Ceceieknek nevezték. Cecei Bernát fia András feleségül vette Igar György leányát Klárát, és vele megkapta Igar negyed részét is. Cecét illetve valószínűleg csak egy részét 1369-ben Csetei Bernát fia András magvaszakadása címén a király Fánccsy Miklósnak adományozta. Emiatt a Fánccsyak perbe kerültek a megmaradt Ceceiekkel, de a perben megegyeztek, hogy a falu fele Csetei (Cecei?) András lemenőie: Antalé, Jánosé, Tamásé, Miklósé, Gergelyé és Jánosé, a másik fele Fánccsi Máté fia, Miklósé legyen. A jogvita azonban kiújult. 1373-ban Fánccsi Miklós tiltakozott az ellen, hogy a Lajos királytól adományul kapott csetei (nyilván cecei) birtokrészét Csetei Antal és János, valamint Csetei András fia Mihály elfoglalta, továbbá az ellen is, hogy Szőke (Zeuke) fia Balázs a cecei birtokrészét eladja. Tehát a falut több kisebb nemes család megosztva birtokolta, szokás szerint egymás között torzsalkodva. A birtokosok száma még nagyobb is volt, mert 1395-ben Cecei Sike (Syke) fia János, valamint ennek fiai Péter és János megvásárolta Folkus Péter fia István cecei birtokrészeit és oda szabályszerűen, ellentmondás nélkül, be is iktatták őket. A vásárlók egyikét, Cecei

Jánost, 1404-ben, másikat, Cecei Pétert 1428-ban is említik. Egyiket mint hiteles hely előtt személyazonosságot bizonyító férfit, a másikat mint királyi embert.

A falu ekkor már jelentékeny hely volt. Lakosságának számáról ugyan nincs adatunk, de 1367-ben már temploma volt, amelyet Szent Kozma és Dámján tiszteletére szenteltek.

A török háborúk kezdetén, a mohácsi vésztől Fehérvár elestéig (1543) a magyar és török hadseregek, vagy azok oldalvédei számtalanszor keresztülvonultak rajta, minek következtében sokat szenvedett, legyengült, de míg sok szomszédos falu pusztává vált, Cece lakott hely maradt. Ez természetes is, hisz kismemes lakosai csak itt tudták megőrizni privilegizált jogállásukat, ahol közismertek voltak, máshova menekülve elsüllyedtek volna a menekült nem nemesek tömegében.

Mint a többi Dél-Fejér megyei falvakat is, melyeknek földesurai elmenekültek, vagy képtelenné váltak földesúri követeléseik behajtására, Cecét is a magyar kézen maradt Palota (Várpalota) várának szolgálatára rendelték. Thury György, mint palotai kapitány várbirtokként kezelte, Kanizsára távozása után (1568) öccse, Thuri Benedek már nem tudta megtartani, bár jövedelmet ő is hajtott be a ceceieken. 1572-ben 14 család élt itt. Mint nemesek adót nem fizettek, de évente egy vágómarhát szállítottak a palotai várba. Dámján Tamás ispán ezen kívül még egy hízott disznót és egy pár csizmát is behajtott rajtuk. A várkapitánynak külön adtak egy tehenet, és Damjának kaszálás helyett 14 forintot. Ezt fenyegetéssel és gorombáskodással szorította ki belőlük. A lakosok nemességét tehát elismerték. Szolgáltatásaik ugyan inkább a jobbágyokéra hasonlítottak, de mint fegyveres szolgálatra a török uralom miatt nem szorítható lakosoktól anyagi szolgáltatást igyekeztek kipréselni. Bár úgy látszik egytelkes, kurialista nemesek voltak, nem lehettek egészen szegények, ha ilyen szolgáltatással tudták terhelni őket. Szolgáltatásaikat a következő évben még búzakilenceddel, juh- és sertéstizeddel is megtoldották, amit évi 12 forinttal váltottak meg, úgy, hogy évi szolgáltatásuk összpénzértéke elérte az évi 80 forint 80 dénárt. Járt volna ugyanis 25 köböl búza, 25 köböl árpa és zab, 1 disznó; (2 Ft értékben), 1 tehén (3 Ft értékben) és 10 birka. Érthető, hogy 1573-ban, mikor négy cecei lakos elköltözött, helyükre nem került senki, házuk pusztán maradt. Lakosai 1578-ban név szerint: Echedy Bálint, Réthy Mihály, Bakó Gál, Gerechey Mátyás, Bodó Demeter, Kozma Ferenc, Cecei István, Cecei Gáspár, Cecei Máté és ifjabb Cecei István. Úgy látszik, a falu nagyobb része még a Ceceieké volt. Fánacsyknak, Szőkéknek már

nyoma sincs, de van 6 új név. Ezek is cserélődtek. 1581-ben ugyane családokkal találkozunk, de Cecei már csak 2 van, viszont új birtokosként megjelenik Kórody Demeter. Ekkor már kifejezetten egytelkes nemeseknek minősítik őket, csak Réthy Mihályról jegyzik fel, hogy szegény. Gabonakilenced helyett (52 kila búza, 2 kila árpa) 15 forintot fizetnek, 14 bárány helyett 8 forint 40 dénárt, egy levágni való tehén helyett 4 forintot, 4 disznó helyett 4 forintot, 1 daru helyett 4 forintot, 3 pint vaj helyett 99 dénárt, 8 sajt helyett 40 dénárt, a kaszálást is megváltják 4 forinttal.

1581 és 1626 között a falu elpusztult, de újjáépült. 1626-ban Komárom megye ugyanis azon a címen nem rótt rá adót, hogy az újjáépítés óta szabad évei még nem teltek le. Ekkor már lakóit nem tekintették nemeseknek, és a Pápán lakó Vízkeleti János magának igényelte a falut, mert a (Cecei) Syke nemzetség leszármazói ellene, Cece miatt, birtokpert indítottak. Utóbb a fentebb említett Bakó Gál cecei közbirtokos kurialista nemestől való származás címén Mátéffy Mihály tartott rá igényt és 1667-ben zálogba is adta Todi Mártonnak 60 forintért. A XVII. század második felében szerb menekültek települtek meg Cecén. Legalábbis, az 1718-ban 1725-ben tartott vizsgálat során idős simontornyai lakosok, akiknek egy része a török idők végén hajdú is volt, sorozatosan azt vallották, hogy „hatalmas rácok laktak Cecén”, és akkor, amikor a török Érsekújvárt elfoglalta (1663) a tatár segédhadak elől a „gabonásszigetre” menekültek, amit akkor „Cecei-sziget”-nek neveztek. Egyik tanú azt vallotta, hogy a rácoknak csak 4—5 kunyhójuk volt a szigeten. Akadt azonban olyan tanú is, aki szerint amikor a töröktől Fehérvárt visszafoglalták (1688), egy Cecei Miklós nevű rác vezette őt át a Sárréten, akinek apja is a szigeten lakott. Arról is vallottak, hogy Fehérvár visszavétele után Daróczi István tartotta birtokában, és az ő Simontornyán lakó Galambos Jakab nevű ispánjának kellett a cecei-szigetben való kaszálásért boglyapénzt fizetni.

Az 1696-ban kelt kamarai összeírás azonban Cecét lakatlan pusztának találta, nem is tudott a szerbekről, de eszerint is a paksi Daróczi István birtokolta, bár nem tudják mi címen. Eszerint Cecének 120 hold szántó területe van. A török földesúr a cecei földet nem adta ki jobbágyoknak, hanem sajátjaként (majorsági birtok) gazdálkodott rajta. Ez megmagyarázná a falu elnéptelenedését. Mindenesetre ha közben voltak is ott szerbek, 1696 előtt elhagyták.

1701-ben a pusztát Meszleny (vagy Meszlényi) János Fejér megyei alispán vallotta magáénak azon a címen, hogy felesége — Festetics Pál leánya Mária — anyai ágon

a Syke nemzetségbeli Toldi családból származik. Állítólag Meszleny már 1698-ban megegyezett a Bakó leszármazó Mátéffy Mihállyal, de 1701-ben a Cecénél a Sárvízen felállított kompra a vámszedési jogot egyedül Meszlényi kérte és kapta a királytól.

A helység pusztán maradt, mert 1720-ban újonnan betelepítettnek mondták, és ezért akkor 3 évi adómentességet kapott.

1702-ben az említett Meszlényi János és felesége, Festetics Mária, valamint Mátéffy Mihály és neje, Major Katalin közösen kaptak a pusztára adománylevelet.

1719-ben közösen kötöttek a pusztára telepítési szerződést, Meszlényi János, Mátéffy János (a birtokszerző Mátéffy Mihály fia), és Pécsi Ézsaiás, Bodor Mihály szabadossal. Nem tudjuk, hogy került az aláírók közé Pécsi, bár később jelentékeny tagja lett a cecei nemesi közbirtokosságnak, de ő csak Mátéffy Mihály Ilona leányától származó unokájának, Karsai Zsuzsannának férje volt. Minthogy a szerződés csak a későbbi perekben készült másolatban maradt ránk, lehet, hogy neve utólag került a szerződésre. A szerződés csak a cecei pusztára szólt — Menyőd és Hard pusztát — már ekkor majorsági gazdálkodásban — az urak maguknak tartották fenn. A szerződésben biztosítják a települők szabad vallásgyakorlatát. Ez nyilván a református telepéseknek szóló megnyugtató, hisz a földesurak közül is Mátéffy református volt, hasonlóképpen Pécsi Ézsaiás is, erre mutat az utóneve is. Ennek következtében a telepések többsége is református lett.

Biztosították a szerződésben a telepések szabad költözési jogát, a kocsmát és mézárshéket egész évre a községnek engedték. Már ekkor számítottak szegény nemes telepésekre is, mert kikötötték, hogy a paraszti telekre (fundus rusticanus) települő nemesek a konskripcióba bekerüljenek, azaz az országos hadi adó alá kerüljenek. Az új telepések szolgáltatásait, mint másutt is ebben az időben, alacsonyra szabták. Három évig mentesek minden úrbéri szolgálta alól, azután 6 ökörig minden pár ökör vagy ló után évi 1 tallért, állat nélkül szűkölködő gyalogember évi 1 Ft-ot fizet és termékeiből tizedet ad. Ezen kívül, ha a földesúr vagy neje Cecére megy, „illendő gazdálkodással legyenek” azaz őt és kíséretét élelmiszerekkel lássák el. Földnagyságról, telekről még szó sincs, úgy látszik, mindenki annyi földet foglalhatott fel, amennyit meg bírt művelni állataival. Az úrbéri szolgáltatás alapja az állatok száma. Érdekes kikötés, hogy bírság terhével kötelezik a lakosokat szőlőtelepítésre. A szőlő 12 évig szolgálatmentes. Ennek ellenére kevés szőlő létesült.

A telepítés sikeres volt. 1720-ban már két jobbágyot, egy szabadost és 11 zsellért találtak ott, akik 57 hold szántón, és 1 szekérre való réten gazdálkodtak. Akkor még csak néhány dűlőt műveltek meg vetésforgó nélkül, újabb dűlők felszántását akkorra tervezve, mikor a község népesebb lesz.

1726-ban ugyan Fejér vármegye 9 újonnan betelepített község, köztük Cece részére is urbáriumot készített. É szerint egész telek után 4 forint földbér (cenzus), féltelek után 2 forint, zsellértől 50 dénár jár, továbbá egész telek után heti 1 napi igásrobot, kilenced, stb. Ezt azonban úgy látszik nem vezették be a gyakorlatba, mert a Mátéffy lemenők által 1735-ben kötött új újbéri szerződés emeli ugyan a szolgáltatásokat, így robotot is kíván, de minden gazdától csak évi 12 napot, a cenzus tekintetében pedig visszatér az 1719-es, igásállat-páronként fizetendő 1 tallérra.

Az alacsony úrbéri szolgáltatás jó hatással volt, gyorsan jöttek a telepések. Bár már 1729-ről arról is van adatunk, hogy költözési jogával élve néhány jobbágy tovább vándorolt Tolna megyébe, amikor is a megye arra szorítkozott, hogy az elköltözésük előtt rájuk kirótt állami adót új lakóhelyükön hajtassa be rajtuk, nehogy a Cecén visszamaradt jobbágyok ezt is viselni kényszerülve még jobban megterheltessenek. 1743-ban 3 jobbágy újonnan költözött át Verebre, akikkel a megye ugyanígy járt el. 1776-ban egy nemes asszonyt erkölcstelen élete miatt a faluból kiutasítottak, 1803-ban egy megrokkant katonát — azon a címen, hogy nyughatatlan ember — nem engedtek visszaköltözni a faluba. Ennek ellenére a község lakossága gyorsan nőtt. 1748-ban leszögezik, a lakosság többsége református, kevés a katolikus, mégis a katolikusok is 48 családban 208 lelket tesznek ki. A katolikusok és protestánsok aránya 1776-ban 315, illetve 585 lélek volt, nem számítva az ideiglenesen itt lakó szolgálkat, koldusokat. Ez alapon számítva az 1748-ban ittlakó protestánsok száma kb. 390-re tehető.

Részadat van az 1768. évi úrbéri tabellában is. Eszerint a faluban 7 telkes jobbágy és 25 zsellércsalád van, de a nemesek nagyobb számúak az úrbéreseknél. A lélekszámra az első pontosnak látszó adat 1776-ból való, amikor 221 házaspár van, 1280 lélekkel. Közülük 645 a felnőtt, és 635 a 16 éven aluli gyermek. Ekkor már száz zsidó is él a faluban. 1782-ben 8 cigánycsaládot is találunk itt. Az 1280 lélekből 146 a 16 éven felüli jobbágyrendű lakos. Ebből 11 telkes jobbágy, 36 zsellér, 44 hazátlan zsellér és 7 szolgálka.

II. József 1784 és 1787 között kelt összeírása ennél jóval többet, 1837 lakost tüntet fel 256 házban. Közülük 125 a zsidó, 291 felnőtt nemes férfi, 13 polgár és mesterember, 24 paraszt, 251 zsellér. Nem valószínű, hogy a lélekszám 10 év alatt 43 százalékkal gyarapodott volna, még ha nagyon egészséges volt is a természetes szaporodás és erős a bevándorlás. Történetírásunk II. József népszámlálását teljesen megbízhatónak fogadja el. Ez esetben azonban az 1776 évi összeírás hiányos. Alkalmasint a nagyon fiatalokú gyermekeket kihagyták belőle.

1830-ban még ennél is nagyobb lélekszámot, 2682-öt írnak össze, tehát 45 év alatt 46 százalékos a gyarapodás. Feltehető, hogy a bevándorlás tovább folyt. A türelmi rendelet és az 1791-es törvények következtében főleg reformátusok jöttek. Lélekszámuk most már duplája a katolikusokénak (1428 — 760). Legerősebb azonban a zsidóság gyarapodása, most már 400-an vannak, tehát, az említett félévszázad alatt növekedésük 320%-os. A nemesek és nem nemesek arányához adalékot nyújt a nem nemesek 1838. évi összeírása, amelyben a nem nemesek lélekszámát 507-re teszik, tehát az összlakosságnak mintegy ötödrésére. Ez azonban a valóságnál alacsonyabb számot jelent, hisz az összeírás katonai célra történt. Ez a számokból is kitűnik, hisz 1830-ban egyedül a zsidók 400 lelket tettek ki, már pedig az 1847-es cecei adóösszeírásban, melyben kizárólag a nem nemes családfők nevét tüntették fel, a 110 összeírt közül csak 33-nak neve mutat zsidóra. Ez alapon tehát a cecei nem nemesek, egyharmada lehetett zsidó. A népesség migratioja (be- és kiköltözés) a XIX. században is tartott. A nem nemeseket feltüntető adóösszeírás 1847-ben 22-vel több nem nemes családfőt tüntet föl, mint 1817-ben, de az 1817-ben szereplő családi nevek közül 23 1847-ben már nem szerepel, ezek tehát elvándoroltak vagy kihaltak, viszont 45 új családi név van, tehát ezek (köztük 19 zsidó) 1817 és 1847 között költöztek a faluba.

Az 1817 és 1847 között beköltözöttek közül — a zsidókon kívül — 6 visel német, 3 pedig szláv nevet. Ezzel nem szűnt ugyan meg a helység teljes magyar jellege, de némileg színeződött.

A beköltözés tehát 1848-ig folyamatos volt, pedig a határai némileg összeszűkültek. Már a betelepítés előtt perlekedtek Cece földesurai a Zichyekkel, Pálfa és Egres (Sáregres) földesuraival, az ún. Cecei-sziget (később Gabonás-sziget), a mellette a Sión álló malom és az ún. Paptó birtokáért. Tanúk sora állította, hogy a török időkben a cecei rácok szántották és kaszálták a szigetet, majd, amikor Simontornyát a töröktől

visszafoglalták, és Cece túlságosan az ország útján lévén, ott nem maradhattak, a Szigetbe, húzódtak vissza. Erre a cecei közbirtokosok még 1817-ben is hivatkoztak, mondván, hogy 3 évtizedet itt meghaladó ideig itt békésen birtokolták a vitás területet. 1725-ben azonban a Zichyek kérelmére is végeztek tanúvallatásokat. Az ő — szintén idegen falubeli tanúik — természetesen (azt vallották, hogy a malom és a sziget soha nem tartozott Cecéhez. A közvetlen döntést nem ismerjük, de a XVIII. század végén készült térképek a vitás területet Egreshez tartozónak tüntetik fel.

Hasonlóképpen nagy vita volt az alapi és cecei közbirtokosok között a két helység határáról. Az alapiak részéről Vörös Ignác cecei közbirtokost erőszakos birtokfoglalással vádolták, valamint Salamon György alapi birtokosnak a ceceiek által erőszakosan elfoglalt legelőn való jogtalan letartóztatásával. Ez a terület is elveszett Cece részére. A Rétszilassal való határokat jelentékenyebb nézeteltérés nélkül állapították meg.

Vajtával a határt még a betelepítés előtt 1718-ban megvonták, de 1775-ben a ceceiek panaszkodtak, hogy Vájta földesurai a menyődi erdő egy részét elfoglalták. E vita kimenetelét nem ismerjük.

Meszlényi János, Cece egyik adományosa és betelepítője nagybirtokos úr volt. Fejér megyében Cecén és pusztáin kívül Gárdonyban, Velencén és Bodméron is voltak birtokai. Adomány levele azonban, úgy látszik mindkét nembeli leszármazói javára is szólt, ezért birtokaiban Pál fián kívül Julianna (férje Jékey András), Klára (férje Naszvady Károly), Rozália (első férje Mátyás Antal, második báró Mednyánszky János), Magdolna (férje Sixty András) és Borbála (férje Trumer János) leányai is örököltek.

Meszlényi Pálnak 2 fián: Pálon és Antalón kívül (ezek egyikétől származott Meszlényi Teréz, Kossuth Lajos felesége és Meszlényi Rudolf, Kossuth Zsuzsanna férje), két leánya is volt: Anna (Vörös Ignác neje) és Rozália (Vörös Antal neje).

Naszvady Károly és Meszlényi Klára házasságából 2 fiú származott: Naszvady Károly és János. Ennek a Károlynak Mátéffy Katalinnal kötött házasságából született Naszvady (II.) Károly és Naszvady Teréz (Szluha Antal felesége).

Mátyás Antal és Meszlényi Rozália házasságából született Mátyás Júlia és Eleonóra (ez utóbbi Daróczy Lajos felesége). Gyermekük: Daróczy János, Ferenc és Anna.

Meszlényi Rozáliának báró Mednyánszky Jánossal kötött házasságából született ifjabb báró Mednyánszky János.

Meszlényi Rozáliának Sixty Andrással kötött házasságából született Sixty Ferenc, Antal és Johanna. Ez utóbbinak férje Kapuváry József.

Végül Trummer János és Meszlényi Borbála házasságából született Trummer Teréz, aki Salamon Zsigmondhoz ment férjhez.

Így a XVIII. század végére a Meszlényi, Vörös, Jékey, Naszvady, Szluha, Mátyás, Daróczy, báró Mednyánszky, Sixty, Kapuváry és Salamon családok együttesen alkották a cecei nemesi közbirtokosság Meszlényi ágát, melynek birtokai csak részben voltak elkülönítve a Mátéffy lemenők birtokaitól. Birtokukat az 1780-as évek felmérése szerint a falu összesen 4368 magyar hold területéből 2263 magyar holdnak számították. Az egyes családok birtokai néha el voltak határolva egymástól, kifelé azonban a határvitákban, stb. a Mátéffy leszármazottakkal együtt, mint cecei közbirtokosság egységesen léptek fel. Természetesen mint nagybirtokosok leszármazói többségük nem Cecén lakott, közülük az 1754-es nemesi összeírásban mint Cecén lakó birtokos nemest csak Kapuváry Józsefet és Naszvady Károlyt tüntették fel. A Meszlényi fiaági leszármazók ispánt tartottak Cecén, aki a tényleges gazdálkodást intézte, de a XIX. század elején Meszlényi Ignác özvegye, Meszlényi Lajos továbbá Meszlényi Antal özvegye, valamint Johanna és Ilona el is adták itteni részüket, melyet Cecén 329, Hardon 111 hold szántóra, illetve erdőre tettek, Kolozsváry Miklósnak és nejének Bezerédy Teréznek. Báró Mednyánszkyakkal nem is találkozunk a század végén Cecén, elképzelhető, hogy anyjuk ingókban kapta meg örökrészét, máshol gazdálkodtak és laktak. Vörös Ignáccal mint a cecei közbirtokosok egyikével még az alapiakkal való határvitában találkozunk, de azután a Vörösöknek is nyoma vész. Cecén a Meszlényi örökösök érdekeit rendszerint Sixty Ferenc, Kapuváry Gábor, Szluha Imre és Sándor, valamint a Meszlényiek helyére lépő Kolozsváry Miklós képviselte, mint közbirtokos. A többi Meszlényi leszármazó, ha birtokrésze volt is Cecén, és fel is lépett a közbirtokosság érdekében, nem Cecén élt. Szerteágazó birtokaiknak itt csak töredék része volt. Az 1843. évi — igen alapos — nemesi összeírás, a Meszlényi le-származók közül csak a Szluha, Sixty, Kapuváry és Kolozsváry családot tünteti fel cecei nemesnek.

A családi birtokok egy részét a XIX. század elejére határokkal is elkülönítették egymástól, így a Meszlényi fiág és a Sixty család része között az új cecei kanális volt a határ. A határok felett, családon belüli perlekedés folyt. A területvitákban még olyan kicsinyességeket is elkövettek, hogy a Szluha testvérek kertjük árkat a szomszéd felé „kihúzták”, és ezzel Kapuvárynak egy darabka földjét elfoglalták. Ugyanilyen vitát vitt a megyei fórumok elé a Kocsi—Horváth-, Madarász—Szluha és Naszvady család.

Hasonlóképpen szerteágazó számos leányági lemenőt felmutató volt a második adományos, Mátéffy Mihály családfája is.

Mátéffy Mihálynak 2 fia volt: János és András, meg egy leánya Ilona, aki Kársai Jánoshoz ment férjhez. Mátéffy Jánosnak 2 fia volt: Mihály és András, még két leánya: Sára (férjezett Laky Istvánné), és Zsuzsanna (férjezett Dely Ferencné). Andrásnak nem maradt leszármazója, Mihálynak is csak két leánya volt: Katalin, aki a Meszlényi leszármazó Naszvady Károlyhoz ment férjhez, és Júlia (férjezett Vásonyiné).

Laky István és Mátéffy Sára házasságából 5 gyermek született, Laky Gábor, Laky Júlia (férjezett Domokosné), Laky Erzsébet (férjezett Kaszás Jánosné), Laky Ráchel (férjezett Torkosné), és Laky Rebeka (férjezett Baloghné).

Dely Ferenc és Mátéffy Zsuzsanna házasságából 2 fiú (Dely Zsigmond és István), valamint 3 leány: Dely Erzsébet (Kaszás Pálné), Dely Sára (Csilléryné) és Dely Éva (férjezett Gál Istvánné) született.

Mátéffy Mihály fia Andrásnak Újváry Katalinnal kötött házasságából csak egy leánya született, Zsuzsanna, akinek Gellért Péterrel kötött házasságából 1 fiú: Gellért Ádám és egy leány: Gellért Sára (férjezett Roboz Mihályné) származott.

Gellért Ádámnak csak egy fia volt, István, viszont Gellért Sárának Roboz Mihállyal kötött házasságából több gyermek született, akik a XVIII. század végétől kezdve vezető szerepet vittek Cecén.

Mátéffy Mihály leányának, Ilonának, Kársai Jánossal kötött házasságából 2 leánya született: Kársai Judit (férje Kocsi-Horváth János), és Zsuzsanna (férje Pécsi-Pétsy vagy Péchy-Ézsaiás). Kocsi-Horváth János és Kársai Judit házasságából 4 fiú származott, Kocsi-Horváth János, Mihály, Pál és József, valamint 3 leány: Kocsi-Horváth Éva (férje Nemes János), Erzsébet (férje Soár — később Sohár vagy Zsoár-M.) és Sára (Turayné).

Kársai Zsuzsanna és Pécsi Ézsaiás házasságából 7 fiú született: Pécsy János, Sándor, József, István, Ádám, Péter és Gábor. Ezek a Pécsyek utóbb nagyon sokat szerepelnek Cecén, többnyire harcban álltak egymással, de a többi birtokostársakkal is.

A XVIII. század végére tehát mint Mátéffy leszármazók a Naszvady, Vásonyi, Laky, Domokos, Kaszás, Torkos, Balogh, Dely, Gál, Kaszás, Csilléri, Gellért, Roboz, Kocsi-Horváth, Nemes, Sohár és Turay családok alkották Cece közbirtokosságát a Meszlényi leszármazottakkal együtt. Az 1780-as évek felmérése szerint Cece határából a Mátéffy leszármazók része 2104 magyar holdat tett ki. Az 1735. évi úrbéri szerződést közülük Mátéffy Mihályné Újvári Katalin, Pécsy Ézsaiás, Dely Ferenc és Kársai Judit írta alá. Leszármazásukat a két mellékelt táblázat mutatja. Az 1754. évi nemesi összeírásba közülük csak Mátéffi Mihályt (az ifjabbikat), Pécsi Ézsaiást, Dely Ferencet, Kaszás Jánost, Kaszás Józsefet és Nemes Jánost vették fel, a többiek később kerültek a családba, vagy még csak vők voltak és így nem minősültek birtokos nemesnek. Szerepel viszont ebben a nemesi összeírásban Tézsla István, akinek sem a Meszlényi, sem a Mátéffy leszármazókkal való kapcsolata nem tűnik ki. Valószínűnek látszik, hogy valamelyik birtokrészt már 1754 előtt megvásárolta, és az eladó helyébe lépett a közbirtokosságban.

A Meszlényi leszármazó Salamonok leányági leszármazója Skublics Ferenc, az 1830-as években birtokrészét eladta (a szerződés szerint 497 holdat), a korábban Pfisterer Lászlótól vásárolt részbirtokkal együtt a leányági leszármazó Szluha Jánosnak és Sándornak, akik ezzel a falu közbirtokosságának egyik vezetőjévé válnak. Salamonokról többé nincs említés.

A XIX. század elején más vásárlók is lehettek, és így került a cecei birtokos nemesek közé nemes Tóth István gárdonyi lakos, aki 1805-ben 200 forintért adta bérbe cecei birtokrészét, ami ezek szerint szintén tekintélyes földdarab lehetett. 1812-ben bukkan fel Váncsay Ferenc, mint cecei földbirtokos, 1815-ben pedig Madarász Gedeon (az 1848-ban oly nagy szerepet játszó Madarászok apja), és Hetyei Péter. Ezek is nyilvánvalóan vásárlás útján jutottak birtokrészhez, és az eladó helyébe lépve a közbirtokosságnak is tagjaivá váltak.

A Mátéffyak reformátusok voltak, és leszármazóik közül többen kötöttek házasságot itteni szegény nemesekkel, akiknek eredetileg vagyonuk nem volt (Csilléri, Dely,

Domokos-Dömök, Kaszás, Kocsi-Horváth, Nemes család), akiknek máshol nem volt vagyonuk, így itt maradtak, és még 1843-ban is cece-i nemesekként kerültek a nemesi összeírásba. Ez azonban nem is egészen fele a Mátéffy ág „közbirtokos nemeseinek”. A később idekerültek közül a Heteyi és Tóth családot már 1809-ben birtokos nemesként írták össze, de ekkor már a Meszlényi és Mátéffy leszármazó-ként kívül birtokos nemesnek minősítik a Bedő, Botka, Győrffy, Katz, Kovács, Miklós, Molnár, Nagy, Sebestyén, Szüts, Tézsla, Váncsay családot is.

A múlt század második felében az úrbéri elkülönítési vitákban csak a Roboz, Szluha és Kolozsvári családot említik, mint zsellérekkel rendelkező földesurakat, de ugyanilyen új birtokosnak minősítik Vasatkót is, aki a nemesi összeírásokban nem fordul elő. Lehetséges, hogy ez a késői névsor nem teljes, de a sokfelé aprózódó „közbirtokosság” most már szűkebb körre szorul.

Ezeknek a „közbirtokos uraknak” birtoka sokszorosan és egyenetlenül oszlott meg, némelyikük vagyoniilag nem sokban különbözött az alább említendő „árendás” nemeseiktől, de igyekeznek földesúri magatartást tanúsítani, földesúri jogokat gyakorolni. Pécsy Ádám 1766-ban összekülönbözött a gazdaságában dolgozó Kovács Pállal és annak nemcsak ingóságait kobozta el rövid úton, de feleségét sem engedte vele távozni. Igaz, eljárásának jogtalanságát a megyei hatóság is szemére lobbantotta. Különösen sok panaszkodott Pécsy Istvánra, majd gyermekeire. Ez az István megfélemlítő ember volt, szüleit, szomszédait, két kocsmárosnét is megvert, Roboznétól, Kaszásnétól fát és búzát lopott, a vármegye tömlőcét is megjárta, de szabadulva tovább folytatta erőszakosságait. Fiai hasonlóképpen erőszakos emberek voltak. Szluha János egyszerűen lefoglalta adósság fejében Juhász János birtokrészét. Igaz, hogy ez ügyben a vármegye vizsgálatot tartott és jogsegélyt adott a károsultnak. Mészöly István mint földesúri gyám visszatartotta zsellére árváinak ingóit, mindaddig, míg a vármegye erélyesen rá nem parancsolt. A nemes közbirtokos urak egymás közötti villongásai, verekedései (erdőpusztítás, stb.) sem volt ritkább, mint a gyámoltak kifosztása.

A közbirtokos urakon kívül nagyszámú egészen szegény nemesség is élt Cecén. Ezek többsége református volt, mert az egyik földesúr református lévén szabad vallásgyakorlatot biztosított, már az 1719. évi telepítőlevél, és ennek alapján költöztek ide. Beköltözésüket már a telepítőlevélnek a *dicalis conscriptio*-t említő záradéka is számításba vette. Beköltözési feltételeikről nem tudunk, csak 1768-ban vallanak úgy

a helybeli jobbágyok, hogy részben egyénekenként külön szerződést kötöttek, részben azonban az 1719 évi telepítőlevélben és az 1735 évi úrbéri szerződésben foglalt feltételek alá vetették magukat. Az 1749. évi taksa-felsorolás kifejezetten jobbágytelken élő nemesnek írja őket. A falu lakossága azonban, hogy ebben is megkülönböztesse őket a jobbágyoktól „árendatornak”, azaz bérlőnek nevezi őket. Az 1754. évi nemesi összeírásban ármálistá-nak, azaz címeres nemesnek minősítik őket, nyilvánvalóan annak jeléül, hogy semmi nemesi vagyonuk nincs, még a telkük sem nemesi telek, tehát egytelkes (curialista) nemesnek sem nevezhetők. A jobbágyok közül nem találunk olyant, aki akár ebbe a szegény nemesi rendbe felemelkedett volna. Az 1768. évi úrbéri tabellában felsorolt jobbágyok és zsellérek nevei közül egy sem fordul elő a későbbi nemesi összeírásokban.

A beköltözés folyamatos. 1749-ben már 17 családba tartozó 24 jobbágytelken élő nemes háztartást írtak össze, akik 50 dénár és 2 Ft között változó összegű taksát fizettek. Közülük a Czillerek (később Csillér, majd Csilléry), nemesek, házasságukkal a Kovács, Molnár, Tézsla, Tóth család néhány tagja más úton talán vásárlással került a birtokos nemességbe. Az 1809. évi nemesi összeírásban már 29 családi nevű birtoktalan nemes szerepel, ebből 19 új, eddig ismeretlen, viszont az 1749. évi taksát fizető nemesek közül a Németh, Székely, Takács, Tarnáczy, Zsarnóczy családdal többé nem találkozunk. Ezek valószínűleg elköltöztek időközben. A 29 családi nevet összesen 47 felnőtt férfi viseli.

Alig 10 évvel később, az 1818—1821-ben készült nemesi összeírásban már 35 birtoktalanak minősíthető nemes családi neve van (ebből 8 új, de 2 kimaradt az 1809 éviékből). A férfi tagok száma ekkor már 235. Mindenesetre ebben az évben az egész megyében 1739 nemesi családot írtak össze, ebből 201 Cecén van, ide számítva persze a birtokos nemeseket is.

1828-ban 31 birtoktalannak minősíthető nemesi család nevével találkozunk (az 1818-as nevekből kimaradt 6, jött helyükbe 2). A felnőtt férfi tagjaik száma 198. Végül 1843-ban 42 birtoktalannak minősíthető nemesi családi név szerepel (tehát 11 új név van), 186 személlyel. Közülük 5 özvegyasszony, a többi férfi. Ekkor már a szegény nemesek egy része szolgai, mesterlegényi sorra szorult. Hunkár János béres volt, Konya Péter vándorló takács, Kovács József lakatoslegény, Kovács János, István és Ferenc béres, másik Kovács János és István takács mesterember, Kovács Pál mészároslegény,

Kovács Ferenc Ágotán szolgál, Nagy Péter, Szálai Pál és Szakály Mihály katona (Nagy Péter huszár), Szakál János vándorló.

Ekkorra jelentékenyen átalakult a birtokos nemesség is. Utoljára 1809-ben jegyezték fel, ki birtokos nemes, ki birtoktalan. 1819 után ugyanis már csak az érdeklő az összeírókat, kinek van a megyegyűlésen szavazati joga, ami a birtokosokat és szegény nemeseket egyformán megilleti. Az 1809 utáni összeírásokból tehát nem következtethetünk arra, vannak-e új birtokos nemes családok is, csak azt állapíthatjuk meg, hogy az 1809-ben birtokos nemesként feltüntetettek ott maradtak-e Cecén. Némelyik birtokos família több kis családra szakadt, és annyira elszaporodott, hogy a valóságban nem lehetett valamennyi birtokos nemes. Ez tűnik ki az 1843-as nemesi összeírás feljegyzéseiből, melyek szerint Katz István és Pécsy János lakatos, Nemes András katona, Nemes Ferenc lakatoslegény, Pécsy József és Lajos pedig Bar ácson szolgálnak. Ezek szülei is nyilvánvalóan nem lehettek birtokos nemesek, de még az armalisták között is a szegényebbek közé tartoznak. Minthogy azonban a sok családtagot számláló Csilléry, Kocsi-Horváth, Nemes, Pécsy, Sebestyén családnak is voltak jobb módú ágai, és nincs alapunk annak kimutatására, hogy e családokból hányan voltak valóban birtokosok, valamennyit a birtokos nemesek között vesszük számba, ha a családot 1809-ben birtokos nemesnek minősítették. Sok család nevének írásmódja változott. Domokosból Dömők, vagy Dömölk lett, Katzot sokszor Kacz-nak írták, Sebőkől Zsebők, Sohárból Soár, később Zsoár lett. Az 1809-es összeírásban 4 olyan család is van, amelynek egyik része birtokos, a másik szegény nemes. Ezek közül ötletszerűen vettünk néhány tagot a későbbi összeírásokban birtokosnak, a többséget birtoktalanak.

1809-ben 30 nevet viselő 72 felnőttet írtak össze birtokos nemesként. E névsorban az 1754 évihez képest 23 új név van, 14 olyan is, akit nem tudunk azonosítani a Meszlényi és Mátéffy leszármazókkal. A Mátéffy család maga, mely 1754-ben még birtokos nemes volt, fiágon 1809-re eltűnt, és későbbiekben sem szerepel.

1818—21-ben 27 nevet viselő 85 birtokos családot írtak össze, összesen 177 taggal. Tehát vagy a természetes szaporodás volt igen jelentős, vagy a jogi felfogás változott, és most már a fiatalabb (16 éves) fiúkat is összeírták. Az 1809-ben összeírtak közül 2 további család kimaradt.

Az 1828-as összeírásban már csak 25 családi nevet viselő 212 személyt minősíthetünk birtokos nemesnek, tehát 2 birtokos család megint eltűnt, de a valóságban, mint említettem, ezt a 212 személyt sem tekinthetjük mind birtokosnak, ugyanazon családnak szegény sorsban maradt, vagy arra jutott tagjai is voltak. Végül 1843-ban 24 nevet viselő 185 személyt írtak össze a birtokos famíliákban. Egy család tehát ismét kimaradt közülük. A birtokos családok között voltak tekintélyes személyek is, Szluha Imre főszolgabíró volt, de akadt táblabíró és megyei aljegyző is.

A ki- és beköltözés tehát a XVIII. század végéig a nemesség körében jelentékeny, de nem szűnt meg a XIX. század első felében sem. A birtokos nemes családok száma talán csökkent, de felnőtt férfitagjaik száma hullámzott. A birtoktalan családok száma viszont állandóan nő. Ügy tűnik, hogy a birtokos nemes férfiak száma egyenlő a vagyontalan nemes férfiakéval, de minthogy mint fentebb kimutattam a „birtokosság” mögött sokszor szegénység van, a szegény, sőt nincstelen nemesek száma jóval nagyobb.

A birtoktalan nemesek az egyházi tizedet a jobbággyokkal azonos módon fizették, és a jobbággyokkal azonos mértékben viselték az állami adót is. 1742-ben fel is sorolták, hogy Kovács Ferenc, István, András és Pál, valamint özvegy Kovácsné, Molnár János és Mihály, özv. Molnárné, Rozsos Péter, Mihály és Ádám, Tóth Péter, özv. Tóthné, László János, özv. Lászlóné, Szakáll Mihály és Mészáros Máté (16 személy 7 családi néven) nemesek, részt vettek az adózásban. Ekkor még taksájuk emelésére való törekvéssel is találkozunk, a „szegény adózók” azaz a jobbággyrendűek terheinek könnyítése céljából. Eleinte az átvonuló katonaság részére ellátást és „forspontot” azaz előfogatot is adtak, de ez alól a megyei hatóság elvileg már 1742-ben, gyakorlatilag 1765-ben felszabadította őket, sőt kimondta, hogy az e szolgálatból eredő 25 Ft kárukat a falubeli jobbággyágnak kell megtérítenie. A paraszti terhek viselése ellen a cecei szegény nemesek általában már 1733-ban tiltakozni kezdtek, de a XIX. század elején az „árendás birtok” után még mindig kiróttak adót. Ez volt az elvi különbség a bérlő armalisták és a birtokos nemesek között, mert ez utóbbiak bármilyen szegények voltak is, adómentes nemesi telken éltek. Mégis az 1817 és 1847 közötti időből ránk maradt cecei rovatos adóösszeírásokban a nemesek nincsenek feltüntetve, tehát, úgy látszik, ekkorra még a nincstelen árendás nemeseknek is sikerült magukat kivonni az állami adó alól.

Egyébként ezek a szegény nemesek paraszti módon gazdálkodtak. Állataik a jobbágyokéval együtt legeltek a községi legelőn, amit a jobbágyok panasztak is, mert így a már szűkös legelőre olyan árendás nemesek is kihajthatják állataikat, akik nem fizetnek adót, és nem szolgáltatnak a katonaságnak forspontot, még hozzá jóval többen is vannak, mint a jobbágyrendűek. Ez a XIX. század elején nagy viták tárgya volt.

Közös volt a Sió- és Sárvíz-menti nagy nádas is, melyben az árendás nemesek is, a jobbágyrendűek is nádat „verhettek”, azaz vághattak. E körül is nagy viták keletkeztek. Gazdálkodásukról, földjük, állataik mennyiségéről nem sokat tudunk, mert vagyoni adataikat rendszerint nem jegyezték be a rovatos adóösszeírásokba (dicalis conscriptio). Némelyiküknek szegénységére és földéhségére jellemző, hogy nemes Molnár Péter és nemes Kovács István több más cecei lakossal együtt vállalta, hogy trágyát hordanak az előszállási uradalom földjeire (tehát szekerek, fogatok volt), ha annak fejében földet kapnak (nyilván haszonbérbe). Persze, erről írásbeli szerződés nem készült, utóbb az uradalom nem adott földet, csak szekerenként 12 krajcárt fizetett a trágyáért. A megyéhez tett panaszuk alapján a szolgabíró olyan egyezséget hozott létre, hogy a trágyáért szekerenként további 4 garast kaptak.

A XIX. század elején a nemeseknek külön községi szervezete alakult ki. A „nemesek jegyzője” tisztséget Vajai Mihály viselte, aki egyebek között tanúvallomások alapján községi bizonyítványokat adott ki. Szluhát az egyik rangosabb „közbirtokost” „kunkapitány úr”-nak címezték, de hogy ez milyen funkciót jelentett, nem tudjuk.

Ez a nemesi szervezet azonban csak igazgatási teendőket látott el, legkisebb ügyekben való ítélkezésének sincs nyoma. A cecei nemesek minden apró ügygel közvetlenül a megyéhez fordultak) és a közgyűlés által kiküldött szolgabíró igyekezett a felek között egyezséget létrehozni. Ha ez nem sikerült, az ügyet a megyei törvényszék előtti per útjára terelték. Így került sor egyezségre a gyámság alól szabadult ifjúnak a gyámjai elszámoltatása és egyéb követeléseinek kielégítése iránti kérelmére. Hasonlóképpen testvérek közötti adósság, annak behajtását célzó erőszakoskodás ügyében. Testvérek között baltával való verekedést azonban a vármegyevizsgálat után büntetőperre terelt. Testvérek közötti határviták, birtokviták, osztálykiigazítás, ügyében vagy sikerült a szolgabíró közbejöttével megegyezni, vagy perre utasították őket, de az is előfordult, hogy a vizsgálat során a panaszt nem tudták bizonyítani, és így egyszerűen irattárba tették. Persze, akkor is eljárás és vizsgálatot

tartott a vármegye, ha cecei nemes ellen idegen hatóság pl. más vármegye tett panaszt. Viszont ha cecei szegény nemest idegen katonatiszt részéről érte sérelem, a vármegye vizsgálat után a helytartótanács útján követelt elégtételt. Tehát, védte is a szegény nemeseket. Sok panasz volt Kosaras Péter megyei őrmester durva magatartása és verekedései miatt, de csak arról tudunk, hogy ezek ügyében vizsgálatot rendeltek el, a vizsgálat igazolta a panaszt. De hogy milyen intézkedést tett a vármegye a vétkes megbüntetése iránt, arról már nincs adat.

Már a falu betelepítése idejétől éltek Cecén telkes jobbágyok is, zsellérek is, számuk azonban mindig kisebb volt, mint a nemeseké. Már 1720-ban 2 telkes jobbágy, 1 szabados, és 11 zsellér volt a faluban. 1768-ban a telkes jobbágyok (valamennyi 1/8 telkes), száma 7, a zselléréké pedig 25. A telkes jobbágyok beltelke 3/4 és 1,3/4-ed, szántója 4 és 6 magyar hold között változott, a zsellérek beltelke 1/4 és 5/8-ad magyar hold, szántója 1 és 3 magyar hold között változott. Eszerint nincs nagy jelentősége annak, hogy Mária Terézia Urbáriumá meg határozta, egész telekhez 24 hold szántó, és 12 szekérre való rét tartozott volna. Rétjük ugyanis az úrbéri tabella szerint sem volt, szántójuk összesen 78 magyar holdra ment. A telkes jobbágyok összesen évi 59 marhás robotra, a zsellérek fejenként 18 napi kézi robotra voltak kötelesek. Ez évi 450 napot tett volna ki, de 1786-ban a kézirobotot már 568 robotnapnak számították, tehát a zsellérek is szaporodtak, de a földesurak is emelték a robotot. A jobbágyok és zsellérek már korábban is panaszkodtak, hogy földesuraik az úrbéri szerződésben megállapítottnál jóval többet követeltek, pl. bort fuvaroztattak velük Fehérvárról, sőt az urak ilyen módon hozott borának árulására kényszerítették őket. Ezért többen elköltöztek a faluból, vagy szolgálatot vállaltak. Úgy látszik ugyanis, hogy aki konvenció cselédi szolgálatot teljesített valamelyik helybeli „közbirtokosnál” és a „mindennapi kenyeret” tőle kapta, mint cseléd mentesült az állami adó alól. Pl. Kapuvárynak már 1781-ben 13 ilyen konvenció cselédje volt, akiknek büntetés terhe alatt megtiltotta a rájuk kirótt adók megfizetését. Az ilyen konvenció cselédék száma bizonytalan, illetve forrásaink ellentmondanak egymással. Így 1774-ben az adóösszeírás csak 7 szolgáról tud, a 2 évvel később kelt egyházi összeírás 45 felnőtt, és 22 gyermek (15 éven aluli) szolgát jegyez fel. Ahogy a közbirtokosok majorsági gazdálkodása kialakult, a szolgák száma emelkedett.

A közbirtokos földesurak osztozkodása során azonban nemcsak a rétet és a legelőt vonták szűkebbre, pl. 1768-ban 1184 lépés széles, 3832 lépés hosszú területet

elvontak a közös legelőből, de számos jobbágytelket is kisajátítottak. Az 1768. évi 7 telkes jobbágy és 25 zsellér helyébe 1774-ben 11 telkes jobbágyot, 36 zsellért és 44 hazátlan zsellért írtak össze. A kisajátítással azonban a telkes jobbágyok száma 1817-re úgy lepadt, hogy csak 3 maradt belőlük egész a feudális kor végéig, de 1835 és 1842 között nem is jegyezték fel az adóösszeírásba telkes jobbágyot. A házas zsellérek száma ingadozott. 1817-ben csak 25, 1847-ben megint 32 volt, de volt közben olyan esztendő is, hogy 38-an voltak. 1879-ben az úrbéri elkülönítési eljárás során 33-an vallották magukat volt zselléreknek, az 1853-ban megindult eljárás során 23 házas és 93 hazátlan zsellért vettek fel, de az eljárás során a volt földesurak produkáltak olyan kimutatást is, mely 1846-ban a zsellérek számát csak 15-re tette. Legnagyobb mértékben a hazátlan zsellérek száma nőtt. Ez 1817 és 1847 között 58 és 85 között ingadozott, 1847-re mindössze 65 maradt. Sándor Pál szerint a házas zselléreknek, családonként, átlag negyed holdnyi szántója volt, de ez az átlag csalóka, mert a hazátlan zsellérek közé számítottak a századfordulótól nagy számban beköltözött zsidók is. A közbirtokos uraknál szolgáló konvenciók cselédekét nem számolták bele. A mozgás tehát állandó volt, az újonnan beköltözöttek túlnyomó része szegény, nincstelen „lakó” volt. A község teljesen magyar jellegét érdekesen színezte az idegenből hozott cselédség. Pl. Kapuváry fentebb említett konvenciók cselédjeit a községi előjáróság egyszerűen „Kapuváry tótjai”-nak nevezte. Kenyerüket kaszálással, aratással, csépléssel, olykor kisebb mértékben szőlőmunkával keresték meg. Aki közülük nem tudott a faluban kielégítő keresetre szert tenni, odább is állott. Mindez a falubeli nem nemesek átlagának roppant szegénységét mutatta. A kezükön levő szántót 1817 és 1847 között állandóan 9 holdban mutatták ki, réjtüket előbb 20, utóbb csak 10 napi kaszásra valónak. Ez persze, nem a reális helyzetet mutatta, hisz ebből 3/8 telek sem jött volna ki, de egészében jól jelzi a nem nemesek szegénységét. A nem nemesek kezén levő házak száma ugyanebben az időben 23 és 40 között ingadozott. Annyi, amennyi telkes jobbágyot és házas zsellért együtt kimutattak. Hogy valamennyi házat harmadosztályúnak írták, nem biztos, hogy fedi a tényeket, mert a házak alacsony értékre minősítése a földesuraknak és az adózóknak egyaránt érdeke volt.

Nyilván ugyanilyen mesterkedéssel tüntették el a rovatos adóösszeírásból már 1832-re teljesen az ökröket és disznókat, 1839-re pedig a teheneket is. (1817-ben még 16 ökröt, 19 disznót és 23 tehenet tüntettek fel.) Állatállományuk így is minimálisra tehető,

mert különben nem sikerült volna az összeírásból teljesen kihagyni. A lovakat nem is hagyták ki az összeírásból, számuk 26 és 60 között változott, még 1847-ben is 40. Feltehetőleg azért volt a sok ló, mert elég rendszeresen foglalkoztak fuvarozással, amit érthetővé tesz az is, hogy malom csak Földváron (Dunaföldvár) volt, a cecei terményeket pedig Pakson vagy Földváron tudták eladni.

Ez a nagy szegénység teszi érthetővé, hogy a cecei jobbágyrendűek miért voltak annyira súlytalanok a cecei szegény nemesekkel szemben is.

Az 1738-ban itt kimutatott minimális iparral (egy kovács, egy mészáros, egy molnár) szemben, amely minden faluban megtalálható, a század végére némi kisipar kialakult. 1774-ben 9 iparost és három kereskedőt mutattak ki, 1782-ből még 2 cigány kovácsról is tudunk. 1817-ben az iparúzők száma már 16, és ez a szám 1847-ben már 26-ra ment fel. Nagy ingadozásokkal, mert volt közben olyan esztendő is, hogy csak 5 vagy 9 iparos akadt. Ezek azonban nagyon szerény méretű, kis forgalmú, többnyire csak télen dolgozó kisemberek voltak, mert valamennyiük évi adója összesen 2 és 13 Ft között változott. Természetes, ez a szám sem reális, a valóságosnál kisebb keresetre mutat, mégis az általános szegénység jele. Tény azonban, hogy 1845-ben a cecei szabó- és szűcsmesterek kollektíven léptek fel, a rajtuk esett sérelem iránti elégtételért. Már 1801-ben volt a faluban seborvos, aki gyógykezelésért 15 Ft-ot kért. 1832-ben két „doktor úr” is volt itt (egyikük helybeli szegény nemes, és mindketten nyilvánvalóan seborvos-borbélyok: Hetyei és Cseresnyés). 1834-ben a helybeli szegény nemes eredetű Madarász József az 1848-as „szélbali” párt egyik vezetője később haláláig sárkeresztúri 48-as képviselő, ügyvéd praxissal kísérletezett itt, igaz, sikertelenül. A cecei iparosok elvileg a kálózi iparos céhhez tartoztak, itt fiók céh szervezetük volt, Stefanics József vezetésével, de a céhbe lépést kényszernek tekintették, ami alól a konvenciók uradalmi bognárok és kovácsok szabadultak is. Mindez arra mutat, hogy a reformkor végére Cecén bizonyos kisipari és kiskereskedelmi forgalom is kifejlődött. Kissé különös érv ugyan, mégis az áruforgalom fejlődésére mutat, hogy 1831-ben cecei pénzhamisítók is akadtak, akiket el is ítéltek a megyei törvényszék.

A jobbágyság úrbéri szolgáltatásai az 1719-es telepítő levél szerint igen szerények, mindössze igásállatpáronként évi 1 tallért, az állat nélküli „gyalogemberek” évi 1 Ft-ot fizetnek és terménytizedet adnak, a bormérési jog egész évben a községé, aminek fejében, ha a földesúr, családtagja és kísérete Cecére megy, ellátják élelemmel. A

megyei közgyűlés által 1726-ban egyebek között Cece számára is kiadott urbárium magas úrbéri követelésekkel lépett fel. Egész telkes jobbágy évi 4, féltelkes 2, negyedtelkes 1, zsellér fél forint cenzust (földbért) fizet, minden gazda heti 1 igás, zsellér és állat nélküli jobbágy heti 1 gyalogrobotot ad, terményeiből kilencedet fizet, továbbá évi 1 szekér tűzifát, 1 tyúkot, 1 kappant, 10 toiást és 1 icce vajat szolgáltat. Kocsma csak Szent Mihály napjától Szent György napjáig a községé, de az is csak akkor, ha a község határában szőlőhegy van (Cecén nem volt), különben csak karácsonyig. Ennek az urbáriumnak a végrehajtása veszélyeztette volna a még alig betelepült falu további benépesítését, sőt a már beköltözöttek is azzal fenyegetőztek, hogy elköltöznek, ezért a földesurak közössége 1735-ben új úrbéri szerződést adott a falunak. Ebben visszatértek az 1719-es telepítési szerződés alapszolgáltatásaihoz (nem telek után, hanem igásállatpáronként évi 1 tallér, állat nélküli zsellér 1 Ft, hazátlan zsellér 50 dénár cenzust fizet), megmarad a kilenced, az élelmiszerszolgáltatást némileg realizálják, mert minden új év napján 1 őzet, húsvétkor és pünkösdkor pedig „tiszteletes ajándékot” kell adjanak. Új teher a minden gazdától — zsellértől is — egyformán járó évi 12 napi robot. Ez már felemelt, de még a megélhetést biztosító szolgáltatás, továbbra is vonzerőt jelentett a beköltözők számára. 1761-ben azonban a Meszlényi leszármazók közössége egyoldalú határozattal a robotot gazdánként évi 24 napra emelte, ami elég súlyos, hisz a faluban csak nyolcadtelkes jobbágyok és zsellérek laktak, számukra tehát ez a robot nagyobb volt, mint a Mária Terézia Urbáriumában megengedett; mégpedig úgy, hogy ebből 18 napot az igaerővel rendelkező gazda igával teljesíti, hatot pedig mindenki gyalog. Apránként emelték az úgynevezett ajándékokat is, 1768-ban még emlegetik, hogy amíg csak 2 földesúr volt, ajándékként összesen 1 őzet vagy borjút adtak, de „mióta a földesurak elszaporodtak” minden sátoros ünnepen minden földesúrnak kell adjon a falu együttevén 1 pár csizmát, vagy helyette 2 Ft-ot és 1 pint bort. Kilencedet minden terményből adnak, kivéve a kendert és a káposztát. Italmérést a falu most is egész évben tarthat, de ez nem sokat ér, mert egyidejűleg minden földesúr is „csapot tart” a saját telkén.

1768-ban Mária Terézia urbáriumának bevezetését a földesurak közbirtokossága nem az úrbéri szolgáltatások emelésére használta fel, hanem a jobbágyok marháit kitiltották az addig közös legelő jó részéről, a megmaradt csekély legelőn legeltek a földesurak állatai, így a Naszvadyak gulyája is, de a helybeli szegény „árendás” nemesek állatai

is, sőt a földesurak idegenek marháit is ide engedték fűbérért. Így a jobbágyok kénytelenek voltak rideg marháik számára a pusztán (Hard és Menyőd) legelőit bérelni, öreg marha után évi 24, kétéves után 12, egyéves után 8 krajcárt fizetni. Az elfoglalt és árokkal elkülönített legelőrészt a földesurak felszántották. A község panaszára a vármegye ennek visszaadását rendelte, de 18 esztendeig sem adták vissza. A kocsmá jogot is leszorították a hivatalos urbáriumnak megfelelően, csak Szent Mihály napjától karácsonyig maradt a községé. A robotszolgáltatást annyiban emelték, hogy az kaszálás, aratás idején az Urbáriumnak megfelelően a robot kétszeresére, de legfeljebb heti 3 napra emelhető. Így emelkedett a XVIII. század végére az egész helység telkes jobbágyságának és zsellérségének robotja évi 59 igás, és 568 napi kézi robotra, ezen kívül adtak 32 Ft cenzust, 7/8 öl tűzifát, 5 és 1/4 font lenfonást, 7/8 icce vajat, 2 csirkét, 2 kappant és 10 tojást. Ez összességében tulajdonképpen nem sok, de tekintetbe véve a cecei jobbágyrendűek roppant szegénységét, és azt, hogy e terhekben az árendás nemesek nem vettek részt, súlyosan terhelte a község szegénységét, amely ezen kívül 1783-ig valláskülönbség nélkül adta az egyházi tizedet is, ami 1768-ban összesen 111 kereszt és 20 kéve búzára ment fel.

Persze, a kocsmák és mézárszékek körül tömérdek nézeteltérés történt, a földesurak és haszonbérloők, valamint a jobbágyok közössége között. Ezt 1847-ig sem sikerült megnyugtatóan rendezni.

A jobbágyrendűek közössége külön közösségi szervezetet alkotott. Részükre a bíróválasztás jogát már az 1735-ös úrbéri szerződés biztosította azzal a megszorítással, hogy a bíróválasztás a földesurak engedélyével kell történjen, a bíró 4 Ft-nál nagyobb bírságot nem szabhat ki, és tőle panasznak van helye a földesurakhoz. Cecei bíróval vagy öregbíróval és két vagy három esküdttel a XVIII. század végétől sűrűn találkozunk. A bírón kívül 2 helyettes bíró vagy törvénybíró is volt. Feladatuk a belső rend fenntartásán kívül főleg a község képvisellete, például határjárásnál, az átvonuló katonaság ellátására kiszolgáltatandó élelem és fuvar megtárgyalásánál, beszédésénél, kiszolgáltatásánál, de a szökevény katonák elfogása is az ő feladatuk volt, és nyilvánvalóan a robotosok előállítására is. Néha a megyéhez intézett panaszt vagy kérelmet testületként, mint községi „előljáróság” írták alá. Említés történik az adószedésnél közreműködő községi jegyzőről, aki nem lehet azonos az ugyanabban az időben szereplő nemesek jegyzőjével. Hiszen az

adóbeszedés nem a nemesek ügye. Már 1786-ban említik a „helységházát”, ami nem azonos a bíró lakóházával, 1812-ből alaprajza is megvan, 266 négyszögöles telekre épült.

Nincs nyoma annak, hogy a cecei lakosok ügyében a közbirtokos urak által közösen alakított úriszék járt volna el, holott akadt falu, amelyben az egytelkes kurialista nemesekből alakult közbirtokosság úriszéket tartott. Természetesen nagyobb bűnügyekben, így állatlopási ügyekben, sőt állatbőr, pálinkafőző üst ellopása ügyében is a megyei törvényszék járt el, még ha a nemes nem is volt gyanúsított, hisz a közbirtokosság pallosjogáról soha szó sem volt. De még olyan apró ügyekben is, mint hogy a nem nemes bérbeadó elvitt a szintén nem nemes felesbérletől még az osztozkodás előtt 2 kereszt gabonát, a vármegye érdemben tárgyalt, vizsgálatot tartott és egyesség létrehozását kísérelte meg. Csak egy esetben utasította a panaszost az úriszékhez, amikor a panaszos a sógorától 2 ház értékét követelte, de a panaszlott nem Cecén, hanem Vereben lakott, és nyilván az ottani földesúr úriszéke volt a perre illetékes. Egyébként még az olyan vizsgálatokkal is, mint mikor a vak, megrokkant nem nemes apa, fiának a katonaságtól való elbocsátását kérte, mert 3 kiskorú gyermekéről is kell gondoskodnia, a vármegye nem az úri közbirtokosságtól vagy a jobbágyi előjáróságtól kért tájékoztatást, hanem erre is szolgabírókat küldött ki.

A feudális gazdálkodást Cecén jelentősen befolyásolta a falu határában a Sió és a Sárvíz folyása, melynek mocsaraiban roppant nádas volt. Mária Terézia urbáriumának bevezetésekor ezt a nádaszt még a földesúr közbirtokosok, az árendás nemesek és a jobbágyrendűek közösen használták. Ez utóbbiak is szabadon hordhattak onnan nemcsak tüzelésre való nádat, de épületfedésre szükségeset is. Csak ez utóbbiért kellett egy-egy napig az uraságok számára nádat „verni”. A XIX. század elejére azonban elhatárolták a nádas egyes részeit, egyes urak tiltották saját területükön a jobbágyoknak a nádvágást, amit azok persze nehéz szívvvel vettek tudomásul, és sok panasz volt különösen Pécsy Istvánra, aki a már levágott nádat is erőszakosan elvette. A megye nem állt ki az erőszakos Pécsy mellett, de formálisan az árendásoknak és jobbágyoknak sem adott igazat, hanem igyekezett köztük egyességet létrehozni. A nádasok közötti szabad vizeken nádból készített vejszéval halásztak. Néhányan földesúri bérlőként élethivatásszerűen gyakorolták a halászatot, például Kis Mihály, Csóka István, Porteleki Gábor. A cecei halászoknak számos nézeteltérésük volt az egresiekkel, akik ugyane vizekre varsákat raktak.

A helységen fontos utak vezettek keresztül Székesfehérvárról Pécs, Paks, Földvár, sőt a somogyi részek felé is. Ezen az úton jött például 1740-ben és 1758-ban a béke megkötésére, illetve tárgyalásra Bécsbe igyekvő török követség, igen népes kíséretével. Ezek Cecén meg is pihentek, szállást, előfogatot kaptak. A fontos utakra való tekintettel a Sárvizén és Sión igen forgalmas réve volt a közbirtokos uraknak, melyen állítólag évi 6000 szekér is megfordult. A réven állandó révészt (nauta) is tartottak. A kisebb vizeken így több helyen a Sárvizén is a földesurak fahidat kellett, építsenek. Ezt a helytartótanács már 1743-ban elrendelte. Több baj volt a révhez, illetve hidakhoz vezető töltésekkel. Ezeket a község nem nemes lakosainak kellett volna útépítő robotként építeni és karbantartani, de a cecei nem nemesek kicsi száma miatt erre képtelenek voltak, ezért a vármegye, noha a cecei határban voltak, de karbantartásukhoz a Tolna megyeieknek is érdeke fűződött, több ízben kérte Tolna, sőt olykor Veszprém megyei közmunkával való segítséget. Később előfordult azonban az is, hogy a földesúrnak érdeke lett az út és híd áthelyezése, és egyes földesurak, például Horváthné Kapuváry Anna ezt magára vállalta, a vármegye pedig, minthogy az út ezzel egyenesebb és szárazabb lett, az áthelyezéshez hozzájárult. Az utakat azonban a Sárvíz gyakran elöntötte, és csak jó időben voltak járhatók, esőben sárosakká váltak, hiába álltak jó hidak.

A szántóföldek gyarapítása a gabonatermelés fokozása érdekében a vizenyős réteken lecsapoló (exsiccativus) csatornákat ástak már a XVIII. században, ezt 1818-ban új vonalon újították meg, nyilván más községek közmunkarobotosainak közreműködésével.

A XVIII. században Cecének még fő termelési ága az állattenyésztés volt. Bár az állatok számáról sem a közbirtokos urak, sem az árendás nemesek részéről nincs adatunk, a jobbágyrendűek állatai pedig töredék részét jelentették a falu gazdálkodásának, 1774-ben 100 ökröt, 45 tehenet, 13 tinót, 30 borjút és 99 lovat írtak össze. Ebben a számban azonban alkalmasint az árendás nemesek állatai is benne vannak. Az állattenyésztés fontosságára mutat az a tömérdek vita, ami a rétek és különösen a legelők körül zajlott, és amit már fentebb érintettem. 1768-ban még a községnek külön is volt 30 boglya szénát termő rétje, amiből azonban 6 boglyát az átvonuló katonaság, a prédikátor, tanító, jegyző, mészáros és kovács szükségletei vettek igénybe. A lakosok maguk számára ekkor a Sárrét szigetein is kaszáltak, de másodévenként ezt a szénát is a katonaság vette igénybe, és mikor maguknak

kaszáltak, akkor sem jutott belőle jó gazdának sem 2 petrencénél több. Ennek ellenére a faluban még a XIX. század elején is jelentős maradt az állattenyésztés.

A szőlőművelés a földesurak erélyes intézkedései ellenére kevésbé fejlődött. A feudális kor végén a házas zsellérek közül mindössze 7-nek volt szőlője, átlag családonként fél-háromnegyed magyar hold terjedelemmel. Érdekes módon a hazátlan zsellérek közül is 10-nek volt (a hazátlan zsellérek 11 százalékának) ugyanekkora terjedelmű szőlője.

A XIX. század elején döntő fontosságúvá a gabonatermelés vált. Ez abból is látszik, hogy akkor már a közbirtokos urak közötti határviták főleg a vetések, szántások kiterjedése, valamint a learatott árpa elhordása körül zajlottak.

Egymás határainak elszántása szántófölddarabok erőszakos elvétele nemcsak a kültelken volt gyakori. A sok tagból álló közbirtokosság egyes tagjai beltelkeiket is az ároknak az utcára helyezésével, fészereknek az utca vonalán átépítésével igyekeztek növelni, ami sokszor még a Fő utcán való közlekedést is gátolta, nem is szólva a „fijók utca”-nak nevezett mellékutcákról, melyeken lassanként már üres szekérrel sem lehetett közlekedni. Pécsy István egy négy lábra épített fészerral egy ilyen fiókcút úgy elszorított, hogy azon a szomszédos nemesek még gyalog sem tudtak kimenni földjükre. A községi (jobbágyi) elöljáróság vállalta volna az árok visszahelyezését, ha ehhez a földesurak hozzájárulnak, de Pécsy István az említett félszert még szolgabírói felszólításra sem volt hajlandó lebontani, így a szolgabíró a telek üres részén át nyitott közlekedésre alkalmas utat. Így jött létre az a bonyolult, áttekinthetetlen utcaszerkezet, amelyet Illyés Gyula olyan találóan jellemezett.

A falu egészségügyi helyzetéről annyit biztosan tudunk, hogy igen magas volt a gyermekhalandóság. 1782-ben és 1783-ban az anyakönyvekből kitűnőleg 50, illetve 68 haláleset volt, ezekből 22, illetve 40 hat éven aluli gyermek, és csak 22, illetve 18 volt a felnőtt. A többi serdült fiatalkorú. Gyakori volt a himlőjárvány. 1782—83-ban 20, 1810-, 1812-ben közel másfél száz halál származott himlőtől. Kissé meglehető az 1783. évi 10 vérbajból származó halál, de nem tudjuk biztosan, hogy az anyakönyvvezető pap milyen betegséget értett ez alatt.

Az 1809. évi nemesi összeírásban feltüntették az összeírt felnőtt férfiak korát is. Ebben 148 18 éven felüli családfőt írtak össze, az apjuk házánál élőkön kívül. Közülük 30 éven aluli 42, (28,4 százalék), 30 és 40 év közötti szintén 42 (28,4 százalék), 40 és 50

közötti 29 (18,8 százalék), 50 és 60 év közötti 16 (10,8 százalék), 60 éven felüli 19 (12,8 százalék). Ez arra mutat, hogy a nemes férfiaknak közel 30 százaléka 30 éves korára apa nélkül maradt, viszont vannak hosszú életűek is, a családfők több mint 25 százaléka 50 évesnél magasabb kort ért meg. Néhány matuzsálemkorú is van (88—101 év), de ezt nem kell szó szerint érteni, hisz nem anyakönyvi adatokon, hanem bizonytalan emlékezésből származó bemondáson alapult. A 18 éven felüli családapák közül 17-nek volt 1 élő fia (11,5 százalék), 31-nek 2 fia, (21 százalék) 7-nek volt 3 fia (4,5 százalék), és 4-nek volt 5 vagy több fia (2,7 százalék). Ebben az összeírásban ugyanis nem név szerint, de a kiskorú fiúk is fel voltak tüntetve. Persze, csak a fiúkat írták fel, így nagyjából dupla ennyi gyermekkel számolhatunk, de a fiúk is 164-en voltak, tehát többen, mint az összes családfők. A nemesség népszaporodása tehát a nagy gyermekhalandóság ellenére is jelentékeny volt.

A Cecét újjáépítő földesurak egyike Mátéffy Mihály, buzgó kálvinista volt, maga is részt vett a dunamelléki egyházkerület Nagydorogon tartott ülésén és 1836-ban tagja volt a Bécsbe utazó küldöttségnek, mely a protestánsok sérelmeit az uralkodó elé kívánta tárni. Nyilván az ő hatására lett a Cecére települő vagyontalan nemesek többsége református, de az is, hogy 1723-ban Hercegszőlősi János, 1725-ben pedig Belényessy Mihály személyében az egyházközségnek már papja volt. A helybeli anyakönyvbe ugyan 1782-ben azt írták be, hogy az egyházat 70 éve alapították, sőt ez a bejegyzés Belényessyt megelőző 3 papról is tud, de ez homályos emlékezeten alapul, nem fogadható el, mert 1719-ig a helység lakatlan puszta volt. Nyilvánvalóan már az 1720-as években felépítették a fatemplomot és haranglábat. A nádtetős templom (melyet oratóriumnak neveztek, tehát nyilván torony nélküli épület volt), 1756-ban már régen állott, mikor a cecei reformátusok a vármegye engedélyét kérték a kijavítására.

1762-ben a vármegyétől segítséget is kértek erre, és a kiküldött szolgabíró jelentette is, az épület már annyira romlott, hogy ha új tetőt nem építenek rá, össze fog omlani. A közgyűlés engedélyezte is a javítást, de csak ugyanabból az anyagból, amit korábban is használtak. A régi haranglábat ugyancsak a vármegye engedélyével 1768-ban újították meg. A fatemplom helyére a hívek adakozásából 1789-ben kőtemplom került. Az újonnan épült templom barokk stílusú, nagyszabású, művészileg is értékelhető.

A prédikátorok gyakran váltották egymást. 1731-ből Mocsai János, 1732—36-ból Angyalost Kovács Zsigmond, 1737-ből Hevesi Sámuel, 1738—1740-ből Peleskei János, 1743—48-ból Komáromi András, majd a frankfurti akadémiáról hazatért Túróczi István, 1752-ben a hollandiai akadémiáról jött Gózon István működéséről van adatunk. Még ez évben Borsos Mihály került a helyére, majd több mint két évtizeden át működött az orvosi képesítéssel is bíró Dömök Gergely, aki itt is halt meg 1780-ban. Ez évben ideiglenesen Körmendi János, 1781—84-ig Kálnai István 1784— 1820-ig pedig Dávid Péter lelkészkedett. Dávid tekintélyes ember volt, rá 1797-ben 12 Ft insurrekciós hozzájárulást szabtak ki, befolyt a gyámügyek kezelésébe is, legalábbis a nagykorúvá vált gyámolt tőle is követelte készpénz vagyonát. Borsos és Dávid kivételével a legtöbb pap nagyon rövid ideig volt itt, különösen a magas képzettségű külföldi akadémián is járt papok. Úgy látszik, gyenge jövedelmű parochia lehetett és ha jobb akadt, elmentek. Dávid Péter hosszú lelkészkedése idején nagy építkezések történtek, így a már említett templomé, melyet részben a középkori templomrom kőanyagából emeltek, a paplaké és 1805-ben az iskoláé. Az ő idejében szervezték meg a presbitériumot is. Dávid után megint rövid működési idejű pap volt Szikszai József, 1820—22-ig, Szántó János 1822—25-ig, de két évtizeden át működött 1825—46-ig Kulifay István, akit a végén a hívek megvádoltak. A vizsgálat tisztázta ugyan, de 1846-ban inkább cserélt Fodor Sándor zengővárkonyi lelkésszel, aki a szabadságharc végéig itt maradt, és az abszolutizmus zaklatásai késztették távozásra.

A pap ellátásáról csak 1784-ből van díjlevél. E szerint a pap kapott évente az árendás nemesektől, az ecclesiától és a polgároktól (jobbágyrendűek) 32 Ft készpénzt, 32 kila búzát, a közbirtokos uraktól 8 Ft készpénzt és 8 kila búzát, 4 szekér szénát, 1 q húst, 1 p sót. Ezt Dávid Péter 1816-ban a püspöklátogatáskor tett nyilatkozata szerint meg is kapta. 1825-ben ezt az ellátást kiegészítették 1 akó borral, 30 font faggyúval, a szigetben 8 kilára való és 1 másik helyen szintén 8 kilára való szántófölddel, a Roshegnél 4 kilára való tavaszi alá való földdel. Temetésért 1 Ft, keresztelésért 1 máriás, vagy 5 ezüst garas, esketésért 16 garas stóladíjat, 4 icce vajat, 1 kila alá való kenderföldet és minden ház után 10 kéve nádat kapott. Ez már, ha nem is kényelmes, de megélhetést biztosító kereset volt, nem csoda, hogy ezentúl több pap haláláig vagy megrokkánásáig itt maradt.

Az egyházi anyagi ügyeit a századfordulón 3 kurátor intézte. 1805-ben Katz Gergely, Sebestyén István és Kaszás János kurátorok buzgólkodtak az iskolaépítés ügyében.

Mindhárom nemes volt, de csak egyikük közbirtokos úr. 1811-ben a templomnak villámcsapás okozta égése következtében szükséges helyreállítással új tetőszerkezet, zsindelezés készítésével Hetyei Péter, Horváth József, Nyikos Ferenc, Balogh Mihály és Tézsa Mihály kurátor foglalkozott. Közülük 2 birtokos, 2 árendás nemes, 1 jobbágy. 1816-ban a Dunamelléki püspök látogatásakor a presbitériumot is megalapították, az egyház anyagi ügyeinek intézésére. Ez elvileg 6 tagból állt, közülük 3 közbirtokos úr, 2 árendás nemes, 1 polgár. Később a birtokos nemesek még a presbiteri állásokat is elosztották egymás között származási ágak szerint. Így Laki részről, Dely részről, Pécsy részről, Kocsi részről, 1 vagy 2 tagja lett a presbitériumnak, rajtuk kívül csak 1 árendás nemes és 1 adózó. Ennek a presbitériumnak Laky részről Madarász Gedeon, az 1848-as Madarászok apja volt tagja. A presbitérium gondoskodott nemcsak a papi földek megműveltetéséről, a pap és tanító járandóságának beszedéséről és kifizetéséről, a templom, paplak, iskola fenntartási költségeiről, de az egyházkerületnek is fizetett agencialet (amiből ágenst tudtak tartani Bécsben), és caritativumot (az öreg papok nyugdíjának költségeire).

A parochia anyaegyháznak minősült, filiái Alap, Alsószentiván és Vájta voltak.

A református egyházközséget tömérdek apró megaláztatás, sőt, zaklatás is érte, így 1810-ben, mikor az új temetőket nyitották, a szolgabíró a földesurak közreműködésével egyenlő nagyságú területet jelölt ki a két felekezet temetője céljára, holott a reformátusok háromszor annyian voltak. 1826-ban a vajtai plébános feljelentésére a fehérvári püspök a megyegyűlésen tett panaszt, hogy a cecei reformátusok Úrnapján is dolgoztak, és lármás munkájukkal zavarták a katolikusok áhítatát. A megyegyűlés bizottságot küldött ki a visszaélés megszüntetésére.

Bél Mátyás az 1730-as években kelt munkájában azt állítja, hogy a katolikusoknak is volt temploma Cecén, mely Meszlényi János költségén épült. A püspöki összeírás szerint azonban 1748-ban még templom nem volt, csak oratórium Meszlényi csűrjében. A cecei katolikusok és oratóriumuk a vajtai plébánoshoz tartoztak, akinek Cecéről 65 Ft 30 krajcár jövedelme volt. Még 1784-ben sem volt katolikus templom, csak telket adtak számára a közbirtokos urak, és az építőanyagot (valószínűleg annak egy részét) gyűjtötték össze és a Meszlényi család, mint kegyúr, 8 pozsonyi mérő vetőmag alá való földet (4 magyar hold) adott. A templom építéséhez a Vallásalap segítségét várták. A rk. templom felépült, de Vájta filiája maradt.

Református tanítóról már 1731-ben hallunk. Akkor Unyomi tanító úgy összekülönbözött a pappal, hogy ez máshová helyeztette magát. 1770-ben Győri József református tanító télen 80 tanulót oktatott írásra, olvasásra és hittanra, javadalma 15 Ft, 15 mérő gabona, 2 boglya széna, 1 öl fa, 50 font só, 50 font hús, 10 font faggyú és 2 icce vaj volt. 1781-ben már 71 fiú és 50 lány, 1783-ban 80 fiú és 40 leány járt iskolába. A lányok csak írni-olvasni tanultak, a fiúk a fent említetteken kívül számtant és a latin nyelv elemeit is. Az iskola két helyiségből állt, egyikben a tanító lakott, a másik szolgált tanteremül. Az iskolába járás feltűnően jó arányszámú volt, mert 1785-ben a 183 1—12 éves gyermekek közül 129-en jártak iskolába, néhányan már a katolikus iskolába.